
FOLKLORE FESTIVALS - A MODERN METHOD OF SAFEGUARDING THE LIVING CULTURAL HERITAGE

Kaloyan Nikolov

*Institute of Ethnology and Folklore Studies with Ethnographic Museum at the
Bulgarian Academy of Science, Sofia, Bulgaria
kaloyanik@gmail.com*

Abstract: *Contemporary festivity outlines the views of modern society on the way celebrations and celebrations of events of different magnitude and significance. Contemporary folk festivals are part of this celebration, combining traditional elements and modern components. Relying on the thesis that the existence of the song, dance, tradition is positioned at the moment of performance and practice, the elements put into the conditions of presentation - the intangible cultural heritage go through a preparatory phase of transmission, which has a significant impact on its preservation.*

Keywords: *Folklore Festival; Culinary Festival; Preservation of Intangible Cultural Heritage; Living Heritage.*

ФОЛКЛОРНИТЕ ФЕСТИВАЛИ - СЪВРЕМЕНЕН МЕТОД ЗА ОПАЗВАНЕ НА ЖИВОТО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

Калоян Николов

*Институтът за етнология и фолклористика с Етнографски музей при
Българска академия на науките, София, България*

Резюме: *Съвременната празничност очертава вижданията на модерното общество за начина на отбелязване и чествания на различни по мащоби и значение събития. Съвременните фолклорни фестивали са част от тази празничност, съчетаващи в себе си традиционни елементи и модерни компоненти. Облягайки се на тезата, че съществуването на песента, танца, традицията е позиционирано в момента на изпълнение и практикуване, то поставени в условията на презентиране елементите на живото – нематериалното културно наследство преминават през подготвителна фаза на трансмисия, носеща значимо влияние за неговото опазване.*

Ключови думи: *фолклорен фестивал, кулинарен фестивал, опазване на нематериалното културно наследство, живо наследство*

Разглеждането на феномена започнал от 2000 г. на експанзивно организиране и провеждане на фолклорни фестивали с различна насоченост в България, характеризиращи се с засилващото влияние на локалната идентичност и култура, съчетано с възраждането и популяризирането на традициите може да се отнесе към засилващата се роля на туризма след унищожаването на индустриалното и селскостопанското производство в малките и следно големите населени места. Засилващите се глобалистични процеси по отношение на търговските практики на големите международни компании, навлизащи на нашата територия, по това време и несигурността на политическия ни елит по отношение на посоката на развитие, както на производството, така и по отношение на образованието, науката и културата неминуемо населението се обръща към изконните ценности пазени и предавани от поколение на поколение, като сигурно убежище за спасение от върхлитащата го информационна, икономическа и чуждоземна културна вихрушка. Погледнато от тази посока феномена може да се обясни като естествена, инстинктивна реакция за съхранение. Закона на вселената за постоянна концентрация и подреденост на енергията важи в пълна сила и в човешките отношения. Фолклорните фестивали са еманация на концентрирана позитивна енергия, насочена в определена посока от голяма група от хора споделящи общи разбирания, виждания и настроения.

Локалност и идентичност

Независимо от насочеността на организирания фестивал, представяне на традиционни песни, танци, обичаи, локална културна или традиционни занаяти, дали целите на организаторите са да представят локалните културни белези, подпомагане на търговията, местното производство или туризма, всяко мероприятие с фолклорна насоченост носи бележите на сплотеност, чувство за сигурност, толерантност и не на последно място - щастие. Независимо то неблагоприятната политическо-икономическа обкръжаваща среда по време на провеждането на фолклорни фестивали или мероприятия с фолклорна насоченост, участниците и зрителите попадат в симбиоза и

колективност, водени и изпълнени с чувства на гордост от това, че са успели да запазят познанието, чувствата и мечтите на своите предци. Всяко персонално чувство на родова гордост прераства в общо веселие и изпълва участници и зрители с неустоима сила на обвързаност и колективна енергия, която остава за дълго в съзнанието. Възпитанието в традиционните ценности на младото поколение е сигурен знак за трансмисия на познание, надграждане и развитие на творческите умения и реалистично отношение към заобикалящия го свят. Навлизането на виртуално-реалната действителност, породена от все по-масово навлизащите върхови информационни и комуникационни технологии, отдалечава чувството за привързаност към земята, човешките отношения, толерантност и родова принадлежност.

Идентичност чрез фестивали с кулинарна насоченост

Разглеждайки фестивалите чествачи местни храни, хранителни продукти, кулинарни традиции, хранителни технологии като традиционни и уникални за определен регион не само в България, но и в световен план (Stoilova, 2017) може да се отчете нарастване на организирането и провеждането им. Провеждани вече от десетилетия фестивали: Фестивал на Тиквата – гр. Севлиево, като част от местния панаир провеждан вече от 140 години, 14-ти Фестивал на градинарската чорба – гр. Златарица, в който лично успях да бъда полезен при подготовката и изпълнението на проекта за реновиране на сцената и ареала на провеждане, изграждане на телевизионно студио за видео документиране на събитието, 13-ти Фестивал на Горнооряховския суджук 2019 – гр. Горна Оряховица, 18-ти Панаир на киселото мляко 2019 – гр. Разград, 17-ти Фестивал на боба „Бобфест“ – с. Радул, VI-ти Ден на шопската спържа и суджука Копривщица 2019, Фестивал на сланината – гр. Априлци, Фестивал на киселото зеле и ракията – с. Гецово, фестивали за честване на качамак, череша, чушки, праскови, сливи, дини, зеле, домати, вино, ракия, скара... Не мога да отмина и най-известните чествания в Сърбия, Фестивал на скарата в гр. Лесковац, Фестивала „Гуча“ в гр. Гуча, който всъщност е фестивал на духовите оркестри, но е по известен като фестивал на чевермето, приготвят се на чеверме, заек, агне, прасе, вол - гарнирани с така известното постно

зеле в гърне. На този фестивал присъстват обикновено над половин милион посетители, не само от Сърбия, но и почти от цяла Европа. Фестивала на виното в гр. Сегет, Унгария – 21 годишна традиция, Wine Festival of Szeged – „A Spring welcoming event and also the opening event of the festival season is the Day of Szeged Festivity, which welcomes visitors throughout 10 days from 13 May in 8 locations with more than 250 cultural and gastronomic offers. One program that stands out among the others is the Wine Festival of Szeged, a 21-year-old tradition in which all of the country's most prominent winemakers are represented.“¹ – част от празника по случай възстановяването на правния статут на града. „The ruler Károly III signed the 21-page document on 21st May 1719, establishing its coat of arms still used today and restored the legal status of the city. Szeged Day on 21st May each year commemorates this event.“²

Честването на локалните храни и кулинарни технологии могат да се разглеждат не само като културни маркери за идентификация на уникалност, но и като процес на формиране на групова идентичност. Повечето подобни фестивали са обвързани не само с представянето на локалния продукт или технология, но и с музикално танцова културна програма, обикновено с фолклорна насоченост. Поканени са за участие фолклорни групи, както за да представят своите програми, така и да бъдат преки ползватели на представяния продукт, презентирайки го в бъдеще и в други региони. Свързването на подобни фестивали с механизмите за развитие на алтернативен туризъм – екологичен, кулинарен, селски ги експонира като добра възможност за устойчиво развитие на локала, приемайки глобалните процеси на икономическа активизация, съхранявайки елементите на идентичност и традиционни практики. Много туристически агенти и оператори се възползват от организирания традиционни вече кулинарни фестивали, за да предлагат туристически пакети, като по този начин гарантират по-голяма посещаемост на съответното събитие.

¹ [EAFF - European Association of Folklore Festivals, <https://eaff.eu/en/festivals/268-iv-szeged-folk-and-wine-festival>, (Last view: 06.03.2020)].

² [Wine Festival - Szeged Tourinform, <http://szegedtourism.hu/en/wine-festival/>, (Last view: 06.03.2020)].

Идентичност чрез културни събития от фестивален характер с фолклорна насоченост.

Организираните и провеждани фолклорни фестивали за представяне на традиционни песни, танци и обичаи са най-често срещаните. Не са чужди, разбира се, съпътстващи събития с кулинарен характер, но акцента на провеждане на тези фестивали са именно представянето на традиционната песенна и танцова култура, или обобщаващо народното творчество.

Искам да направя малко уточнение относно разбирането за специфичностите на термините „фолклорен фестивал“ и „събор“. Според общоприетото схващане фестивал произлиза от латинската дума *festum* – която означава празник и обикновено се свързва с празненства по случай честване на някакво събитие. Въпреки семантичната покриваемост, събора има своята натовареност. Термина „събор“ препокрива посоченото значение като в чисто семантичен план профилира събитията, като за това има значение използването му в исторически план. Същевременно може да се отбележи, че този термин е специфичен само за народите от славянската езикова група. В Русия събор се използва за обозначаването на главен църковен храм или манастир. В Хърватска термина се използва за Народното събрание. В България събор или сбор произлиза от глагола събирам, сбирам. В християнството се използва като събрание на висшия клир – Вселенски събор, Църковен събор или честване на храмов празник и светия - Събор на св. архангел Гавриил. В малките населените места обикновено сбора или събора е ежегоден празник посветен на светеца покровител, родови срещи (Vokova, 2012) и с общо веселие на площада, като се празнува под звуците на музикални инструменти и често на главните улици се разполагат търговски обекти за различни продукти от бита, занаятчий и хранителни продукти готови за консумация /кебапчета, кюфтета и т.н./ или курбани (Panayotov, 2010). Възможни са родови срещи да прераснат в големи празници, пример за това е Роженския събор. Най-стария събор, организиран като обществено светско мероприятие, различно от християнското значение, който се празнува и до днес е „Петропавловския събор“, който в своето начало е честване на

освобождението на България през 1878 година в съчетание с честванията на Петров ден и се провежда на границата на трите общини Велико Търново, Горна Оряховица и Лясковец в местност до манастира Св. Петър и Павел.

Фолклорен фестивал е наименование на мероприятие с фолклорна насоченост, като е възможно да има и международно участие. Примери за това са следните фестивали: (1) Международен фолклорен фестивал Велико Търново; (2) Международен фолклорен фестивал Бургас; (3) Международен фолклорен фестивал Варна; (4) Международен фолклорен фестивал Перник; (5) Международен фолклорен фестивал София и др. Както се разбира от името на съответното събитие, това не е фестивал, който чества определено събитие, а фестивал който е организиран на територията на съответното населено място. Целите и задачите на този вид фолклорни мероприятия имат собствени цели и задачи, различни от представата за събор.

Има и фестивали, които по своята цел и задачи не съответстват на натовареността на термина „събор“, но го имат включено в наименованието си. Такива фестивали са Събор на народното творчество в Копривщица, Национален фолклорен събор „Рожен“ /този събор е специфичен, защото при неговото създаване е покривал разбирането за събор, но при последните си издания определено се включва в разбирането на фестивал/, Старопланински събор „Балкан фолк“ Велико Търново - този събор/фестивал е сравнително новосъздаден. Първото му издание е през 1998 година, като през 2004 година в него участваха 840 фолклорни групи от България и още 22 фолклорни групи от 14 други държави, като приблизителния брой на участниците възлизаше над 15 000 човека. Може да се отбележи специфичността на това мероприятие, защото то се организира и провежда в урбанистична среда и събирането на такъв внушителен брой участници предполага изключително добра организационна подготовка, провеждане и отразяване. За провеждането на Старопланински събор „Балкан фолк“ 2004 бяха организирани 47 сцени в продължение на 23 фестивални дни, като в събора взеха участие не само фолклорни групи, но и групи за стари градски,

патриотични и туристически песни, както и църковни хорове. В рамките на провеждания Старопланински събор се проведеха и различни по насоченост международни музикални и танцови фестивала. Именно организирането на такова мащабно по размерите си и обхват мероприятие има определено фестивална насоченост. Много от наименованията на фестивалите включващи думата събор са повлияни от наименованието на традиционните събори или така наречени сборове с ежегодно провеждане.

Правя тези разделения единствено за определяне на целите, задачите на събитията от гледна точка на българската действителност. Поради не възможност за превод на термина „събор“ на други езици и ползването на думата „фестивал“ в подобни случаи, то на международно ниво тази разлика е несъществена. От тази гледна точка, то използването на думата събор е превод на българки на думата фестивал и препокрива терминологичното му значение. От гледна точка на развитието на речта и значението на понятията можем да посочим, че думата „Възпитание“ не съществува в английския език, но това не означава, че англичаните не са възпитани. Щом предците ни са наложили понятие, то е добре да си го използваме в правилното му значение. Богатството на понятийната система определя богатството и на езика, на който комуникираме. Това е разбиране и избор на всеки отделен индивид. Независимо от различието на понятията в основата си тези обществени мероприятия имат задача за отпразнуване на събитие чрез привличане на голям брой участници и зрители, въвличайки ги в непосредствен контакт с познанието на живото културно наследство.

Исторически предпоставки

В древността в периода на развитие на човечеството шаманизма и мистификацията на природните сили са играели основана роля в социализираното на обществените групи, организирайки в структури и дейности подпомагайки както оцеляването на индивидите, така и оцеляването на структурната социална група. Извършвайки определени ритуални действия, пред очите на съответната група, чествайки настъпващите природни циклични изменения, или честване на дъждовниците за оцеляването на реколтата, респективно

общността, винаги на преден план е изнесено празничното настроение.

C навлизането на различни религиозни вярвания, когато човечеството осъзнава, че магичните сили на магьосничеството не са достатъчни за повлияването на природните закони и уповавайки се на божествените сили, измолвайки за снизхождение чрез опрощение за физическото си и духовно оцеляване, честването на изменението на природните циклични закони, специални събития от духовен характер, също се представят с литиен или фестивален характер в съответната специфичност съобразен с наложените традиционни ритуали и вярвания. В този ред на мисли културните и традиционни духовни ценности се проявяват, разбират и препредават на следващите поколения именно чрез цикличните фестивални традиционни събития.

ИЗВОДИ

Живото културно наследство е не само духовно познание, а и технологично свързана културна интерпретация. Разглеждайки двете основни иновационни революции, тласнали човечеството към миграционните процеси, а именно аграрната и технологичната революция можем да идентифицираме общностите, които ползвайки и развивайки познанието изграждат нови цивилизационни модели. Имайки възможността да наблюдаваме от близо технологичната, както и да сме преки свидетели на зараждането на информационната революция можем коректно да изследваме засилващите се урбанистични процеси не само в България, а на цялото човечество. По своя характер традициите са информационни структури, които се определят от характеристиките и взаимодействието на човека с природата. Традициите се възприемат като трайни знания, умения, обичаи и вярвания тясно свързани с ареала и местните природни характеристики. Именно урбанистичните процеси прекъсват контакта с локала, природните енергии, процеси и характеристики, което прави запазването на традициите извън естествената им среда почти невъзможно. (Nikolov, 1996) Запазването на определени културни маркери и традиционни елементи в новообитанието е единствената връзка с първообраза на естествената среда. Опасни за съдбата на

традициите са именно преходните периоди. За съжаление нашето поколение се падна на два от тях. За това традициите трябва целенасочено да се изследват, съхраняват, осмислят и осъвременяват, за да се осигури трансмисията им към сегашните и бъдещи поколения, като един от важните методи за това е поддържането на съборанта и фестивална дейност с общо название антропологически фестивали.

Можем съвсем показателно да извлечем допълнителни доводи за защита на тезата, като направим статистически разрез на записаните до момента елементи в световната листа на НКН на човечеството - UNESCO Lists of Intangible Cultural Heritage and the Register of good safeguarding practices - фестивалните практики са силно застъпени и в Листа на НКН на човечеството към Конвенция 2003 за Запазване на нематериалното културно наследство. При записаните към този момент 448 елемента – 336 имат отношение към Социални практики, Ритуали и фестивални събития (ICH, 2018).

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

- Bokova, I.** (2012). Bulgarian musulmans. От I. Bokova, & V. Ganeva-Raicheva, Cultural Deversity of Bulgaria (стр. 92-115). Plovdiv, Bulgaria: Publish house "Litera".
- ICH, U.** (2018). Dive into intangible cultural heritage! UNESCO CONVENTION 2003 ICH: [<https://ich.unesco.org/en/dive&display=domain#tabs>], (Last view: 10.08.2019)].
- Nikolov, I.** (1996). The riches of the Balkans. От I. Nikolov, The riches of the Balkans (стр. 59-88). Veliko Tarnovo: EcoBalkan.
- Panayotov, K.** (2010). Sacrifice (Kurban) - Types of Documents, Clasifications and Collections. Bulgarian Folklore(3-4), 92-99.
- Stoilova, E.** (2017). Festivity and Construction of Local Cultural Heritage. Safeguarding of Cultural Heritage - Ideas and practices, 212 – 222

КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКО НАСЛЕДСТВО: ОПАЗВАНЕ, ПРЕДСТАВЯНЕ, ДИГИТАЛИЗАЦИЯ

CULTURAL AND
HISTORICAL
HERITAGE

PRESERVATION
PRESENTATION
DIGITIZATION

Съставители
Галина Богданова
Петко Ст. Петков

Editors
Galina Bogdanova
Petko St. Petkov

Материалите в сборника са обект на авторско право. Разрешава се безвъзмездното ползване на техни електронни/ хартиени копия само за лична употреба или обучение, при пълно цитиране на текущата страница и след писмена декларация от цитиращия за липса на търговски намерения. За копиране под друга форма, препубликуване или публикуване на сървъри се изисква писмено разрешение и/или заплащане.

This work is subject to copyright. Open and free of charge use of digital/hard copies of publications is granted only for personal or educational use, with full citation of the current page, and after written declaration of the quoting side for not-commercial intention. For any other reproducing types, re-publishing, photocopying, recording, or any other storage retrieval system/ server written permission and/or fee is required.

© Авторски колектив, 2020

© Authors` Group, 2020

Техническо редактори:
Николай Ноев
Калина Сотирова-Вълкова

Technical editors:
Nikolay Noev
Kalina Sofirova-Valkova

Научна поредица: том 6, брой 1 (8)/2020
Science series: vol. 6, issue 1 (8)/2020

www.math.bas.bg/vt/kin
ISSN: 2367-8038